

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE
REGERING
GOEDERDIENST
LONDEN
LONDEN
GOEDERDIENST

KAZETTE'S S. 15/16 16/1905 FILE SILE E141

15 Januari, datum van het bericht
15 Januari, datum van het bericht
15 Januari, datum van het bericht
15 Januari, datum van het bericht

**Geheim codebericht
over het transport
van Duitsers van
Nederlands- naar
Brits-Indië.**

Verzweggen drama

tekst Werner Stauder
beeld Tropenmuseum

Wat er met de Joden in Nederland gebeurd tijdens de Tweede Wereldoorlog weet vrijwel iedereen. Over het lot van de Joden en de Oostenrijkse Joden in Nederlands-Indië van vóór de Japanse bezetting is hier daarentegen weinig bekend. Zij vormen een vergeten groep oorlogsslachtoffers.

Tijdens de recherches voor mijn boek over de interneeringskampen in Indië kwam ik in Duitse en Nederlandse archieven en de grootste schandalen uit de maritieme geschiedenis van Nederland op het spoor, waarover tot op heden een mysterieuze sluier hangt. Talrijke Joden waren in de jaren 30 Duitsland en Oostenrijk ontvucht en hadden zich in Nederlands-Indië gewettigd omdat

zij dachten daar onder Nederlandse bescherming een veilig bestaan te hebben gevonden.

Ze kwamen echter van de regen in de drup, want ze ontsnapten weliswaar aan de vervolging door de nazi's, maar kwamen evenwel in kampen terecht achter het karwei (prikkeldraad). Velen van hen hebben het niet overleefd.

Op 19 januari 1942 voltrok zich circa 150 zeemijl voor de kust van Sumatra een haast onbeschrijfelijk drama, waarvan de ware toedracht door de autoriteiten decennialang angstvallig in de doofpot is gehouden. Momenteel werk ik aan een boek over de tragische dood van 411 onschuldige Duitse burgergevangenen, onder wie vele Joden, die men op uitdrukkelijk gezag van hogerhand willess en wetens heeft laten verdinken.

Omstreeks 1941 werden in de gehele Indische archipel alle burgers van Duitse afkomst gearresteerd en in interneringskampen opgesloten. In totaal ruim 2800 mannen en vrouwen, waarbij

geen onderscheid gemaakt werd tussen "arische" Duitsers. Indo's met een Duitse achternaam en uit Duitsland en Oostenrijk afkomstige Joden.

Dat ook deze Joodse vluchtelingen, die zich juist in Indië veilig waanden, werden gearresteerd en opgesloten—en dan ook nog op vrijdagavond bij het begin van de sabbat—is onbegrijpelijk. Te meer als men bedenkt dat zij reeds voor de oorlog door de nazi's van hun burgerrechten werden beroofd en dus stateless waren.

Gevangenen die de Nederlandse sloepen probeerden in te halen, werden met gerichte pistoolschoten op afstand gehouden

Velen van hen werden opgesloten in de cellen van het beruchte Fort Ngawi, anderen werden naar het eiland Onrust gebracht. Barak 18 was de zogenaemde Jodenbarak. Daarin werden alle Duitse en Oostenrijkse Joden gehuisvest. De Joden werden met zo slecht en onbeschikt behandeld als de overige

Duitsers, want zij werden gewoon als Duitsers beschouwd en niet als Joden.

In augustus 1940 werden alle gevangenen overgebracht naar een groot verzamelkamp op Sumatra en volgens een bepaald systeem over zes blokken verdeeld, genummerd van A tot F, die in twee rijen van drie tegenover elkaar stonden. Blok E was het "Jodenblok".

Verzweggen
Eind december 1941 werd in verband met de verwachte lan-

gen en op 16 januari 1942 vertrok het derde en laatste transport, met 478 gevangenen aan boord van het omgebouwde koopvaardijship Van Imhoff.

Tot deze laatste groep behoorden ook de Joden van Blok E wier namen met 1 tot en met 7, begonnen. Op 19 januari 1942 werd in een geheim codebericht de mededeling gedaan dat de twee transporten van respectievelijk 975 en 938 Duitsers op 7 en 10 januari in Brits-Indië waren aangekomen en dat op 16 dezer een derde en

verzweggen? En waarom was dit schip niet als gevangenentransport aangemerkt?

Zinkend schip

Omstreeks tien uur in de ochtend van de noodlottige 19e januari 1942 werd de Van Imhoff door een Japanse jachtbommewerper aangevallen. Door een van de bommen scheurde de scheepswand onder de waterlijn open, waardoor er zo veel water binnenstroomde dat het langzaam begon te zinken. Toen het schip tegen één uur slagzij begon te maken, werd de order gegeven de motorsloop alsook de vijf reddingsboten te veren en alle reddingsvloten in het water te werpen. Een zesda reddingsboot bleef echter hangen, omdat die zat vastgeroest in zijn ophangmechanisme.

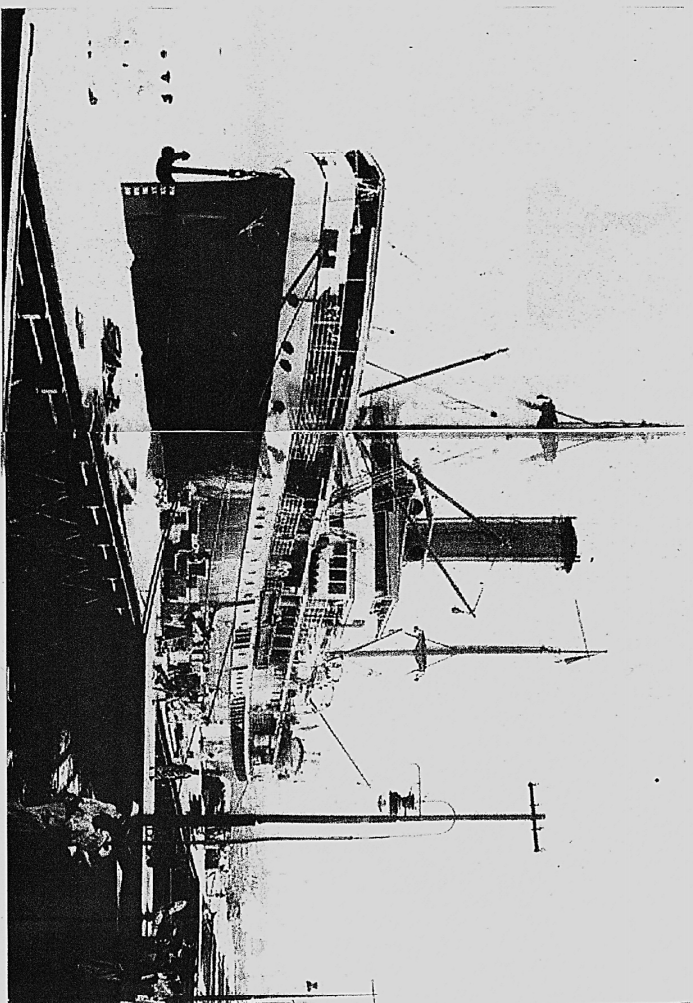
Voorts werd order gegeven om de Duitse en de Joodse gevangenen in hun kooien kalm en zo nodig in bedwang te houden, zodat de Nederlandse bemanning op het bewakingsdekscherm het schip zoudt tegenstand kon verlenen. Pas toen alle Nederlanders van boord waren, werden door de laatste militairen kampelingen en sleutels naar breorden gegooid. De

geïnterneerden werden in het ruim verder aan hun lot overgelaten.

Pistoolschoten

Wat toen volgde, is haast niet te beschrijven. Sommigen konden weliswaar met behulp van de ijzertrangen en prikkeldraadomblijning openklimpen, toch lukte het slechts de jongste en vitaalste mannen het ruim te verlaten. De rest bleef achter. Velen werden verdrukt of vertrappt, want iedereen probeerde in paniek vanuit de krappe kooien over elkaar heen naar buiten te kruipen. Anderen smeden hun polsen open om niet levend door haaien overgereuten te worden. Weer anderen sprongen overboord en verdronken. Degenen die hun sprong overleefden en probeerden de Nederlandse sloepen zwenmend in te halen, werden onder dreiging van gerichte pistoolschoten op afstand gehouden.

Te midden van de grote chaos aan boord van het zinkende schip hielden sommige gevangenen hun hoofd koel en zochten naar allerlei mogelijkheden om het vege lijf te redden. Alganuw vonden zij de sloep die de Nederlanders in hun haast niet los konden krijgen. Uiteindelijk slaagden zij er alsnog

Honderden onschuldige gevangenen kwamen om na een luchtaanval op vrachtschip Van Imhoff.

Werner Stauder is Maatschappijleider Lood en was 34 jaar werkzaam bij De Telegraaf. Hij werkt aan een boek over interneeringskampen in Nederlands-Indië.